

A kevés ugyanolyan élvezetet okozhat, mint a sok – és viszont!

– Gál András munkái ürügyén –

Az élvezetnek is végtelen formái lehetségesek. A sokféle végtelenségek egyik módja, sőt többeknek kedvenc tevékenysége, hogy a festéket mint képlékeny anyagot kenik papírra, vászonra, ecsettel, festőkéssel vagy valamilyen más eszközzel. A festészet ilyen egyszerű oknál fogva sohasem veszíti el aktualitását, és sohasem lesz okafogyott. Mert az ember ujjá tapintani kíván, a keze / karja mozogni / gesztikulálni kíván, a szeme látni / szemlélni, az agya pedig találékony szeretne lenni. Festőnek az olyan embert nevezzük: akinek valamilyen, kimerítően talán soha meg nem magyarázható, de az örök titkok talányos módján, sohasem szűnő szerves kapcsolatban, egymástól elválaszthatatlanul folyamatosan működik az ujjá – keze – szeme – agya.

A lélek működteti őket, mert szabadon szárnyalni szeretne, az érzelem fölemeli őket, a szellem kiragadja az anyagot önmagából, a biológiai gesztust a biológiából, az egész csuszpingolt kenceficét, képpé, látvánnyá, látomássá, sőt anyagtalanná téve. Új valóság születik, ha a festő nemcsak festő, hanem művész is. Ezt a fajta valóságot nevezzük képi valóságnak.

Integráltan, koordináltan, Neumann János és Jean Piaget kutatásai óta, így mondják néhány évtizede. Íme az örökmozgó, a perpetuum mobile. Tehát mégis létezik! Úgy hívják: Festő.

A képi valóság is természetesen végtelen. Ha szó végéről a -ság képzőt elhagyjuk, lesz világos a helyzet: a szóból megmarad a való, ami vizuális jelentésében is gyűjtőfogalom. Az emberek azonban nem olyanok, mint a jó öreg Immanuel Kant, akinek a magánvaló dolog volt a kedvence. Az emberek nem a magánvalót, hanem a „nekivalót” szeretik. Az a kedvencük, ami az egyes festők szempontjából úgy neveztetik, hogy az én kedvencem: a nekem való dolog. Úgy gondolom, hogy ez az egyetlen, jól lehet a végtelenségig fejtegethető, de mégis épelméjű magyarázat arra, hogy miért lehet valaki a kevéssel éppúgy megelégedve, mint a rettenetesen sokkal. Vagy miért érezheti valaki úgy, hogy a rettenetesen sok neki még mindig kevés, és fordítja minden erejét és idejét arra, hogy a még rettenetesen sokat is szaporítsa. Az embereknek abban a csoportjában, amely a keveset is végtelenül soknak érzi, az egyik kis alcsoport a monokróm festők csoportja. Ők az egyetlen szín szűk skáláján / kiterjedésén belül érzik megkülönböztethetően és kifinomultan a végtelenséget. Különleges érzékenységűek.

Gál András még fiatal, ennek ellenére viszonylag hosszú változást / fejlődést tudhat maga mögött. Már első főiskolai éveiben eljutott a redukált palettáig, úgy is fogalmazhatnám, a többszínűen megkülönböztetett egyszínűségig, a viszonylag polikróm monokrómiáig. Azután tovább kísérletezve eljutott a tiszta egyszínűségig, majd onnan is tovább lépett – szenvedélyesen.

Szellemi ükapja az a belga Victor Servranckx, aki a XX. századi nyugati kultúra első monokróm képét festette. 1924-ben, egy majdnem négyzetes, kisebb méretű vásznat világos középszürkére. A munkát a stuttgarti Staatsgalerie őrzi. Feltűnő, hogy piros szabványbetűkkel van a kép a jobb alsó sarokban aláírva. Ez ugyan ellentmondani látszik a monokromitásra törekvő koncepciónak, mégsem von le semmit a szememben a szándék eredetiségéből.

Valamivel korábban, 1921-ben Rodcsenko három monokróm képpel, egy tiszta vörössel, egy tiszta sárgával és egy tiszta kékkel bejelentette, hogy eljutott a festészet végéig, illetve annak haláláig. A három összetartozó kép a moszkvai Rodcsenko–Sztepanova archívumban található. Rippl-Rónai József 1890-ben mondta először: egy kép legyen egyszínű, fekete, szürke, ilyen vagy olyan színű – és nekifogott fekete képei festésének. A korábbi századok freskófestői a sok színes freskó között elkülönítetten egy-egy szürke alakot is festettek: grisaille, az iparművészetben camaieu a műfaj neve. A gótikus oltárok színes táblaképei között is találhatunk csak szürkéket.

Mindig, minden korban élvezték a sokszínűség között nem csak az egyszínűt, hanem még a szürkét és a fekete-fehéret is. Így bevallottan vagy bevallatlanul, de egyidejűleg izgatott minden korban – alkalmasint majdnem mindenkit – az egyszínűség is, meg a sokszínűség is.

Budapest, 1996. 09. 12.